

Фестиваль-премія «GRA»: театральний портрет країни

Вікторія Котенок

Торік в Україні з'явився свій театральний «Оскар», який не має аналогів серед вітчизняних культурно-мистецьких заходів. Це Всеукраїнський театральний Фестиваль-Премія «GRA» («Great Real Art»). Суть проекту: стимулювати розвиток українського театрального середовища, об'єднати театри країни і презентувати найкращі роботи. Його переваги – в професійності й відкритості роботи журі, а також у можливості брати участь театральним колективам різної форми власності. Заснувала його НСТД за підтримки Міністерства культури України і Департаменту культури КМДА.

Про премію

Понад 70 державних і незалежних театрів України (з 27 міст і 22 областей) подали заявки на участь у цьому фестивалі. Експертна рада (Анна Веселовська, Алла Підлужна, Майя Гарбузюк, Анна Липківська, Сергій Васильєв, Олег Вергеліс та ін.) обирала по дві найкращі вистави у шести номінаціях: «драматична вистава»; «музична вистава в жанрі опери/оперети/мюзиклу»; «хореографічна/балетна/пластична вистава»; «вистава камерної сцени»; «найкраща вистава для дітей»; «пошуково-експериментальна вистава (на перетині жанрів)».

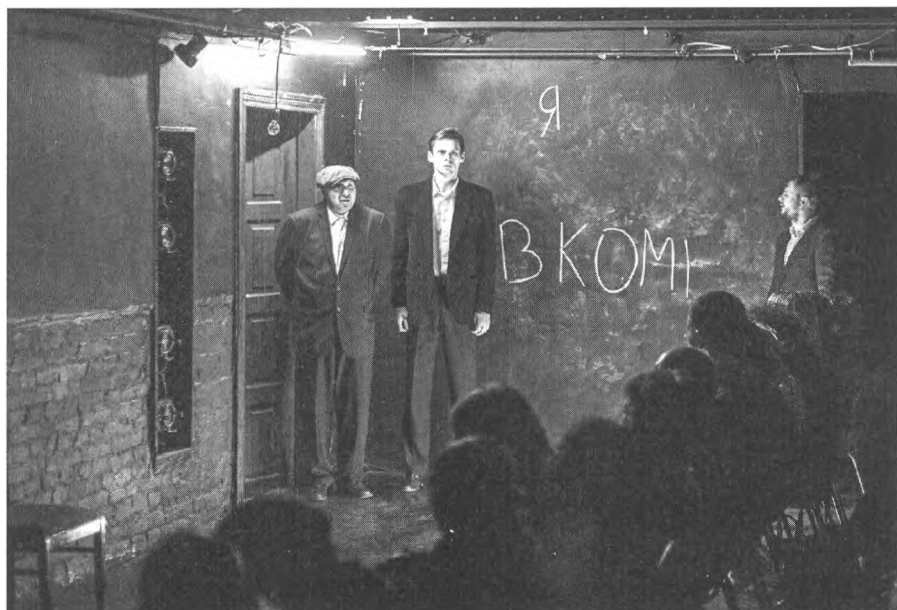
Наприкінці листопада 12 постановок показано на різних сценічних майданчиках Києва міжнародному журі й шанувальникам театру. До складу журі ввійшли: директор *Opera Europa* Ніколас Пейн (Лондон, Великобританія), генеральний директор-художній керівник «Комік Опера Гельсінкі» Лаура Акерлунд (Гельсінкі, Фінляндія), режисер театру і кіно Йонас Вайткус (Вільнюс, Литва), художній керівник Тбіліського театру ім. Сандро Ахметелі Іраклій Гогія (Тбілісі, Грузія), редактор польського журналу «Дидаскалія: Театральний журнал» Моніка Квасневська (Краків, Польща). В останній день на церемонії нагородження лауреати отримали грошові премії на постановки нових театральних робіт.

Казка і опера

У номінації «Найкраща вистава для дітей» перемогла вистава Чернігівського театру ляльок ім. Олександра Довженка «Ангелик, що загубив зірку» (за казкою Нелі Шейко-Медведевої). Режисер цієї комічно-фантастичної історії в стилі буф – Віталій Гольцов, композитор – Антон

Гаркуша, художник – Олена Загребіна, хореограф – Артем Вінтовка. Малюнки 9-річного Нестора Семенченка стали основою сценічного оформлення вистави. Чудернацькі істоти, химерні створіння, мікс кольорів і візерунків з першого погляду видавалися просто каляками-маляками, однак для дітей вони були зрозумілими й цікавими. Самі герої – Ангел-космонавт (Ольга Маджуга), Бабуха-уха (Ігор Маджуга), довговолосий Онук і дивакуватий Поліцейський (Роман Маджуга), Грабіжник-чародій-цар (Антон Шеремок), як і їхні костюми, теж суцільний сюр, а казка межувала на межі буфонади і клоунади. На першому плані – кумедні циркові прийомчики, вигадки й жарти акторів, які поводилися ніби бешкетливі діти. Тож у якийсь момент сюжет став просто другорядним і місцями незрозумілим. І якщо батьки казку сприймали як суцільний балаган, то діти були в захваті від першої хвилини появи виконавців на сцені: кричали, аплодували, сміялися, пищали від захоплення і обурення. Тиші в залі не було: діти з головою занурилися в казку й активно реагували на все, що відбувалося. Вистава – наочний приклад того, що дорослі й діти по-різному сприймають, що в різній віковій категорії глядачів неоднакові вимоги і смаки. А також – взірць нестандартного мислення-підходу постановників до сценічного втілення казки з простим сюжетом.

Найкраща опера – «Дідона та Еней» Генрі Перселла організації *Open Opera Ukraine*. Режисером виступила Тамара Трунова, художник – Максим Кунець, диригент – Ілля Король, хормейстер – Наталія Хмілевська. Експерт вітчизняного журі фестивалю музикознавець Анна Ставиченко переконана, що ця опера є «знаковою подією для українського мистецького простору. Завдяки діяльності творчої формации *Open Opera Ukraine* українська публіка отримує доступ до барокової музики, виконуваної в наближеній до автентичного звучання манері, з використанням копій інструментів, на гучність і тембр яких орієнтувався композитор, та з дотриманням відповідної стилістики вокалістами». «Звісно, оперний жанр – це “вузький коридор”, адже від виконавців вимагається неухильне дотримання партитури, але в цьому випадку режисерська трактовка оригінальна і дуже сучасна», – вважає інший експерт-музикознавець Любов Морозова. Зарубіжне журі відзначило звучання оркестру й диригента у виставі «Дідона та Еней». А також акторку Олександру Студзінську (в ролі Жанни) в

Сцена з вистави «Тату, ти мене любиш?» за п'єсою Дмитра Богославського. Режисер Стас Жирков. Театр «Золоті ворота».

рок-опері «Біла ворона» Миколаївського театру драми та музичної комедії (режисер Максим Голенко), тож грошову нагороду поділили між двома постановками.

Лауреати великої сцени

До шорт-листа потрапила ще одна музична вистава Тамири Трунової «Під небом синім» (автор Девід Елдрідж, музика Богдана Решетілова), поставлена на сцені Київського театру оперети. Однак переможцем у номінації «за найкращу пошуково-експериментальну виставу» став «Гамлет» за В. Шекспіром (переклад Ю. Андруховича) Івано-Франківського музично-драматичного театру ім. І. Франка. Постановка мала і має чималий розголос в українському театральному просторі. Підтвердженням є те, що на її перегляд у столиці прийшло чимало відомих театральних і кіноакторів, режисерів, журналістів, митців. Режисером і автором постановки неоОпери-жаху «Гамлет» став Ростислав Держишільський, хореограф – Ольга Семьошкіна, художник костюмів – Олеся Головач. Майстерне поєднання трьох складових – живої музики, оригінального сценічного простору і акторського ансамблю – робить цю виставу унікальною й самобутньою. Музику створили композитори формації *Nova Opera* Роман Григорів та Ілля Разумейко, які у виставі грають Тінь батька Гамлета і Йорика. Музиканти Жанна Марчінська (віолончель), Андрій Надольський (ударні), Назар Спас (валторна) виступають невід'ємною частиною дійства: такими собі придворними, з якими активно взаємодіють головні герої історії. Різноманітна музика (рок, джаз, меса тощо), яку вони виконують протягом вистави, наповнює її неповторною атмосферою: від блаженного умиротворення (наче під час церковної служби) до страхітливо-моторошного кінця світу. Доповнюють своїми співами-голосінням відчуття раю і пекла акторки Галина Бараневич, Надія Левченко і Олеся Пасічник, які виконують ролі Єриній. Гнітючого і моторошного настрою виставі надає сценіч-

Сцена з вистави «Вій. Докудрама» за п'єсою Наталі Ворожбит. Режисер Андрій Бакіров. Чернігівський музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка.

ний простір. У рідних стінах «Гамлета» грають у підвалі театру (у машинному відділенні). На фестивалі її показували у ще не до кінця відремонтованому величезному холі (з колонами і високою стелею) Центру Олександра Довженка (приміщення колишньої Київської кінокопіювальної фабрики). Прохолода, сирість і необжитість простору підсилювали відчуття перебування чи то в якомусь підвалі, чи в склепі на кладовищі, чи в самому пеклі.

На головні ролі режисер запросив провідних акторів свого театру (Олексій Гнатковський, Іван Бліндар, Євгеній Холодняк), а також Львівського театру ім. М. Заньковецької (Юрій Хвостенко) та двох столичних – Молодого (Ірма Вітовська, Анастасія Блажчук) і Театру ім. І. Франка (Дмитро Рибалевський). Вони гармонійно співіснують в одній виставі, взаємодоповнюючи одне одного. До того ж, кожна роль неповторна, з оригінальним малюнком.

Сцена з вистави «Гамлет» за В. Шекспіром. Режисер Ростислав Держипільський. Івано-Франківський музично-драматичний театр ім. І. Франка.

За задумом Ростислава Держипільського, персонажі цієї відомої шекспірівської історії вже мерці, які звиваються в пекельних муках за вчинені у минулому гріхи. Тому тиші-спокою протягом вистави по суті немає: вирують пристрасті політичні, економічні, військові, особисті, сімейні, сексуальні тощо. Актори грають на високих нотах, часто переходячи в крик і волання. Тож режисер створив справжній апокаліпсис світу: жалюгідне і нище існування-муки людей, ніби безхребетних черв'яків під землею. І надії на порятунок для них не залишив.

Ще одне епічне полотно – вистава «Вій. Докудрама» за п'єсою Наталі Ворожбит Чернігівського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка. Постановку визнано кращою драматичною виставою (режисура і музичне оформлення – Андрій Бакіров, художник – Ольга Горячева). В історії чернігівського «Вія» теж, здається, незабаром наступить повний крах, та він стосується лише одного Богом забутого народу – українців. Під час перегляду було відчуття, ніби Україна – це якийсь край світу або окрема планета. Її мешканці народжуються-помирають, сміються-плачуть, б'ються-цілюються, п'ють-тверезіють, сваряться-миряться, молодіють-старіють, веселяться-журяться як звичайні, здавалося б, люди. Проте в очах іноземців-французів (Доміан – Дмитро Літашов, Лукас – Сергій Пунтус), які приїхали розважитися-погуляти на українському весіллі, вони – просто-таки здичавілий народ (або інопланетяни). Та ще й із дивними традиціями, віруваннями і магичними вміннями. І французи не можуть до кінця збагнути, чи то українці такими є насправді, чи вони просто так «гостинно» залякують іноземців.

Як і в «Гамлеті», у «Вії» паралельно співіснують життя і смерть, реальність і потойбіччя, сьогодення і минулий час, сучасність і традиція. Проте Бакіров залишає світло в кінці тунелю – надію на те, що кінець світу можна відмінити. Все в руках людей, якщо вони навчаться заново

прощати, любити, поважати, нести відповідальність за свої вчинки, вміти спокутувати свої гріхи.

Камерні постановки

У номінації «Найкраща вистава камерної сцени» змагалося дві столичні вистави: «Віталік» Дикого театру (режисер Максим Голенко) і «Тату, ти мене любив?» Театру «Золоті ворота» (режисер Стас Жирков). Перша стала лауреатом у цій номінації, друга отримала особливу відзнаку міжнародного журі (остання виникла, очевидно, через те, що номінацію «за найкращу пластичну/хореографічну» виставу вирішено не присуджувати). Обидві поставлено за п'єсами сучасних авторів (Віталій Ченський, Дмитро Богославський), обидві позначені оригінальним режисерським трактуванням, наповнені музикою, потужною акторською енергією. І, хоч як це дивно, у виставах схожий головний герой – це молодий чоловік 35–40 років, який утратив життєві орієнтири. І Віталік (з однойменної постановки), і Саша (з вистави «Тату») усвідомлюють, що час ставати справжнім – сміливим, мужнім, упевненим у собі чоловіком, проте це їм не вдається. Вони шукають сенс життя, любов, підтримку, опору, та, на жаль, не знаходять. Обидві вистави змальовують своєрідний образ сучасного українця: розгубленого, самотнього, нерішучого, котрий не може знайти ні себе, ні своє місце (призначення) в житті. Це вистави про злам моральних і етичних цінностей, втрату зв'язку і любові між членами однієї родини, психологічну (і навіть психічну) кризу нашого сучасника.

«Віталік» Голенка – це трешова історія, схожа на нічну розмову (приміром, на кухні) двох чоловіків за пляшкою міцного алкогольного напою: жодних табу, сентиментів чи «прелюдій» – тільки правда й нічого, крім правди. І від цієї бесіди і смішно, і сумно, і страшно... Режисер умовно поділив головного героя на дві половини (більш жіночу і більш чоловічу), тому цю виставу-сповідь одночасно грають двоє акторів – Олексій Доричевський і Андрій Кронглевський. Лаконічно й оригінально доповнюють розповідь про Віталіка відеопроєкції (Альона Овраменко) та образна знахідка у вигляді ліжка-трансформера (Олеся Головач).

Режисер Стас Жирков помістив виставу «Тату» в довжелезний тьмяний простір. Саме тому вона нагадує сон-жахіття, в яке потрапив головний герой Саша (Роман Ясіновський). Він блукає лабіринтами свідомості-підсвідомості, реального й потойбічного, власних і батьківських спогадів, але не може знайти виходу. А полягає він лише у відповіді тата на синове запитання: чи любив він його за життя? Батько (у снах Саші) навмисно уникає відповіді, що призводить просто-таки до божевільного, психічно-неврівноваженого стану його сина.

Фестиваль-Премія «GRA» став своєрідним зрізом нашого часу, змалювавши театральний портрет сучасної України. Зокрема риси обличчя й характеру, емоційний і психологічний стан нинішнього українця. Чим саме «дихає» він і його народ, до чого прагне, з чим бореться, чого уникає... Переконана, що наступний портрет (за підсумками вистав 2019 року) буде не менш колоритним, яскравим і сучасним.